

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan valtiontalouden tasapainottamiseksi sairausvakuutuksen päivärahan sekä kuntoutusrahan määräytymissäänönsien muuttamista. Myös vakuutetun omavastuusuutta lääkekustannuksista korotettaisiin. Lisäksi esityksessä ehdotetaan eräitä muutoksia lääkekorvausten määräytymisperusteisiin.

Ehdotetut muutokset säästäisivät sairausvakuutuksen menoja vuonna 1992 arviolta 230 miljoonalla markalla.

Esitys, joka on valtion menoja säästävä laki, liittyy valtion vuoden 1992 toiseen lisätalousarvioon ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotettuja lakeja on tarkoitus soveltaa vuoden 1992 loppuun.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Sairausvakuutuslain 16 §:n 1 momentin (1714/91) mukaan päivärahan määrä päivää kohden on vähimmäispäiväraha, 59,75 markkaa, lisätynä 30 %:lla vakuutetun verotuksessa, asetuksella säädettävänä kalenterivuotena todettujen työtulojen kolmassadasosasta, kuitenkin vähintään 80 % työtulojen kolmassadasosasta, jos työtulot eivät ylitä 36 000 markkaa. Jos työtulot ylittävät 36 000 markkaa, mutta eivät ylitä 108 000 markkaa, päivärahan määrä on 80 % 36 000 markan kolmassadasosasta lisätynä 75 %:lla 36 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 108 000 markkaa, päivärahan määrä 108 000 markkaa ylittävältä osalta on 45 % 108 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 180 000 markkaa, päivärahan määrä on 180 000 markkaa ylittävältä osalta 25 % 180 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jollei vakuutetulla ole edellä mainittuna aikana ollut työtuloja, tai verotus on toimitettu verotuslain

(482/58) 72 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla arvioimalla sen vuoksi, että veroilmoitusta ei ole annettu, päivärahan määrä päivää kohden on vähimmäispäivärahan suuruinen.

Sairausvakuutuslain 76 §:n mukaan lain 16 §:ssä tarkoitettuja markkamääriä, jotka on laissa ilmaistu vuoden 1991 tasossa, tarkistetaan kalenterivuositain sen palkkaindeksiluvun mukaan, joka vuosittain vahvistetaan työntekijäin eläkelain 9 §:n (659/76) soveltamista varten.

Valtiontalouden tasapainottamiseen liittyen on välttämätöntä rajoittaa sairausvakuutuksen päivärahamenojen kasvua. Tämä ei kuitenkaan saa merkitä vähimmäisturvan alentumista. Sen vuoksi ehdotetaan, että vähimmäispäivärahan tasoon ei puututa. Päivärahan määräytymissäännöstä ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että vuoden 1992 indeksissä määritelty vuosituloraja 37 960 (= 36 000 vuoden 1991 indeksissä) alennetaan 37 800 markkaan. Tämän ylittävältä osalta päivärahan suuruuteen vaikuttava määräytymisprosentti ehdotetaan muutettavaksi 75:stä 70:ksi. Vastaavasti

113 890 markkaa ylittävältä osalta määräytymisprosentti ehdotetaan muutettavaksi 45:stä 40:ksi. Muutokset, jotka koskevat myös äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa sekä erityishoitorahaa, ehdotetaan toteutettavaksi 1 päivästä syyskuuta 1992 siten, että niitä sovelletaan päivärahoihin, jotka kohdistuvat aikaan lain voimaantulosta lukien. Alennus koskee kuntoutusrahalain (611/91) 14 §:n 1 momentin viittaussäännöksen mukaisesti myös lain voimaantulon jälkeen alkavaa kuntoutusrahaa. Jotta kuntoutusrahan määrä ei koko kuntoutuksen ajaksi alenisi, ehdotetaan aleneminen estettäväksi erillisellä säännöksellä.

Sairausvakuutuslain 19 §:n 1 momentin (471/81) mukaan päivärahaa suoritetaan jokaiselta arkipäivältä, ei kuitenkaan työkyvyttömyyden alkamispäivältä eikä seitsemältä sitä lähinnä seuraavalta arkipäivältä. Jos vakuutettu joutuu työnsä laadun vuoksi säännönmukaisesti olemaan työssä sunnuntai-, pyhä-, itsenäisyys- tai vapunpäivänä, rinnastetaan tämä päivä arkipäivään edellä mainittua seitsemän päivän aikaa laskettaessa, edellyttäen, että hänen, jollei hän olisi sairastunut, olisi ollut oltava työssä mainittunakin päivänä.

Vastaavasti kuin sairausvakuutuslain 19 §:n mukaan, kuntoutusrahalain 9 §:n mukaan kuntoutusrahaa ei makseta omavastuuajalta, joka on kuntoutuksen alkamispäivä ja seitsemän sitä lähinnä seuraavaa arkipäivää.

Sairausvakuutuksen menojen säästämiseksi ehdotetaan, että sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ja kuntoutusrahalain mukaisen kuntoutusrahan maksamisen omavastuuajaa pidennetään kahdella päivällä eli yhdeksään päivään 1 päivästä syyskuuta 1992.

Suomi on saattanut voimaan Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimuksen n:o 130 (864/74), joka koskee lääkintähuoltoa ja päivärahaa. Sopimus on Suomen osalta ollut voimassa 2 päivästä syyskuuta 1975 alkaen. Sopimuksen 26 artiklan 3 momentissa säädetään: "Mikäli jäsenvaltion lainsäädännön mukaan päivärahaa ei makseta ennen tietyn odotusajan päättymistä, ei odotusaika saa olla kolmea päivää pitempi laskettuna ansiotulon lakkauspäivästä". Työsopimuslain (320/70) 28 §:n mukaan työntekijällä, jonka työsuhde on jatkunut vähintään kuukauden, on työsuhteen jatkuessa oikeus saada palkkansa sairausajana työkyvyttömyyden alkamispäivää seuraavalta seitsemältä päivältä. Työehtosopimuksin tämä

aika on yleisesti säädetty tätä pidemmäksi. Säännöksiä on tulkittu siten, etteivät ne ole ristiriidassa keskenään.

Sairausvakuutuslakiin ja kuntoutusrahalakiin ehdotetut muutokset eivät ole ristiriidassa edellä mainitun Suomea sitovan yleissopimuksen kanssa, koska etuuden odotusaika ei muodostu kolmea päivää pitemmäksi.

Sairausvakuutuslain 9 §:n 1 momentin (1714/91) mukaan sairausvakuutus korvaa lääkärin määräämistä lääkkeistä tai lääkärin määräämistä lääketehdästä tai apteekin valmistamista ja apteekista hankituista pitkäaikaisen hoidon hoitoon käytettävistä perusvoiteista puolet 45 markkaa ylittävältä osalta kutakin ostokertaa kohden.

Vaikean ja pitkäaikaisen sairauden hoitoon käytettävät lääkkeet korvataan sanotun lain 9 §:n 1 momentin mukaan kuitenkin kokonaan tai 80-prosenttisesti sen mukaan kuin valtioneuvoston päätöksellä määrätään. Vaikean sairauden hoitoon tarpeellisista kliinisistä ravintovalmisteista korvataan lain 9 §:n 2 momentin mukaan puolet 45 markkaa ylittävältä osalta kutakin ostokertaa kohden tai 80-prosenttisesti sen mukaan kuin valtioneuvoston päätöksellä määrätään. Korvaustasoa määrättäessä otetaan huomioon sairauden laatu sekä lääkkeiden tarpeellisuus ja taloudellisuus. Valtioneuvoston päätöksellä määrätään, mitä on pidettävä vaikeana ja pitkäaikaisena sairautena. Jos kuitenkin lääkekustannuksista korvaamatta jääneet kustannukset yhteensä ylittävät kalenterivuoden aikana 2 500 markkaa (vuonna 1992), ylittävä osa korvataan kokonaan.

Osana valtiontaloutta tasapainottavia toimenpiteitä ehdotetaan, että peruskorvattavien lääkkeiden sekä perusvoiteiden ja kliinisten ravintovalmisteiden korvausprosentti pudotetaan 50:stä 40:een 1 päivästä syyskuuta 1992 lukien.

Sairausvakuutuslain 5 §:n nojalla korvataan lääkärin sairauden hoitoon määräämät lääkkeet. Korvattavia ovat yleensä sekä reseptiä vaativat että sellaiset lääkkeet, joita saadaan myydä apteekissa myös ilman reseptiä, eli niin sanotut käsikauppälääkkeet.

Käsikauppälääkkeiden hoidollinen merkitys on reseptilääkkeitä vähäisempi. Sen vuoksi ehdotetaan valtiontaloudellisista syistä, että käsikauppälääkkeet poistettaisiin väliaikaisesti, eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta, sairausvakuutuskorvauksen piiristä, vaikka lääkäri määräisi ne reseptillä. Ehdotettu säästöavoite

edellyttää käsikauppalääkkeiden osalta, että sosiaali- ja terveyshallitus poistaa lääkemääräyksen näiltä reseptilääkkeiltä. Korvattaviksi jäisivät poikkeuksellisesti vain ne käsikauppalääkkeet, jotka ovat erityiskorvattavia ja jotka ovat hoidollisesti muita tärkeämpiä sekä eräät muut valmisteet, joista sosiaali- ja terveysministeriö erikseen päättää. Tämän vuoksi ehdotetaan sairausvakuutuslain 5 a §:ää (1286/87) muutettavaksi.

Lääkkeitä saadaan lääkelain (395/87) 38 §:n mukaan myydä apteekkeista, sivuapteekkeista ja sosiaali- ja terveyshallituksen tarkemmin määrittelemästä lääkekaapista.

Hyytymistekijävalmisteita käytetään ainoastaan kroonisissa hyytymistaudeissa, jolloin ne ovat sairausvakuutuksen mukaan kokonaan korvattavia. Korvattavuus koskee pientä potilasryhmää, jonka lääkehoito on kallista. Keskimääräinen lääkekorvaus oli kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan potilaalta 186 300 markkaa vuonna 1991. Lääkkeen ostokerran kalleuden vuoksi apteekin myyntipalkkio muodostuu kohtuuttoman suureksi (myyntikate 31 %) ottaen huomioon sen työmäärän, joka apteekissa tehdään valmisten toimituskuntoon saattamiseksi. Sairausvakuutus maksoi 30 miljoonan markan kokonaiskorvauksista myyntikatteen apteekkeille yli 9 miljoonaa markkaa vuonna 1991. Dialyysinesteet ovat halpoja lääkkeitä, mutta hoitoa varten tarvittavat määrät ovat niin runsaat, että potilaskohtaiset kustannukset tulevat tämän vuoksi poikkeuksellisen suuriksi. Apteekin saama myyntikate valmisten hinnasta on noin 39 %. Keskimääräinen korvaus potilasta kohti oli 102 620 markkaa vuonna 1991. Tästä summasta apteekin myyntikate oli 40 000 markkaa. Dialyysinesteriden jakelutavan muuttamisesta tulisi yhteiskunnalle säästöä arviolta 20 miljoonaa markkaa vuodessa.

Hyytymistekijävalmisteiden ja dialyysinesteiden luovutus olisi sairausvakuutukselle nykyisin aiheutuvien kustannusten vuoksi tarkoituksenmukaisemmin hoidettavissa ilman apteekin välitystä. Muutoksesta ei aiheudu potilaalle haittaa. Hän saisi hyytymistekijävalmisteet Suomen Punaisen Ristin toimipisteestä ilmaiseksi eli 100-prosenttisesti korvattuna. Kansaneläkelaitos ja Suomen Punainen Risti tekisivät sopimuksen, jonka perusteella Suomen Punainen Risti laskuttaisi vakuutetun antamalla valtakirjalla suoraan kansaneläkelaitosta. Dialyysinesteet jaettaisiin potilaille terveyskeskuk-

sista tai sairaaloista ilmaiseksi, jolloin niistä ei tulisi kansaneläkelaitokselle kustannusta.

Edellä olevan vuoksi ehdotetaan lääkelakia muutettavaksi väliaikaisesti 1 päivästä syyskuuta 1992 siten, että Suomen Punainen Risti saa toimipisteistään myydä lääkkeeksi katsottavia hyytymistekijävalmisteita vähittäishintaa halvemmalla suoraan niitä tarvitseville. Lisäksi ehdotetaan, että dialyysinesteitä voidaan jakaa suoraan terveyskeskuksista tai sairaaloista, jolloin ne eivät tule sairausvakuutuslain nojalla korvattaviksi.

Muutosehdotuksen vuoksi olisi tarkistettava myös valtioneuvoston päätöstä, joka koskee vaikeita ja pitkäaikaisia sairauksia ja niiden hoitoon käytettäviä erityiskorvattavia lääkkeitä.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Sairausvakuutuksen päivärahojen määräytymissäännösten muuttaminen sekä vakuutetun omavastuuosuuksien korottaminen lääkekustannuksissa toisi sairausvakuutukselle säästöä päivärahamenoista noin 150 miljoonaa markkaa ja lääkemenosta noin 80 miljoonaa markkaa eli yhteensä 230 miljoonaa markkaa vuonna 1992.

3. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion vuoden 1992 toiseen lisätalousarvioon.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 1992 ja olemaan voimassa vuoden 1992 loppuun. Sairauspäivärahan määräytymistä koskeva muutos ehdotetaan tulemaan voimaan siten, että sitä sovelletaan päivärahaan, joka kohdistuu lain voimaantulon jälkeeseen aikaan sekä lain voimaantulon jälkeen alkavaan kuntoutusrahaan. Omavastuuajan muuttamista koskevat säännökset tulisivat voimaan siten, että niitä sovellettaisiin omavastuu-aikaan, joka alkaa lain voimaantulon jälkeen. Ennen lääkelain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain voimaantulon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4. Säättämjärjestys

Ehdotettavat lait ovat luonteeltaan menojen

vähentämistä koskevia, valtiopäiväjärjestyksen 66 a §:n 1 momentissa tarkoitettuja säästölakeja, jotka eivät heikennä toimeentulon lakisääteistä perusturvaa. Asian tulkinnanvaraisuuden vuoksi hallitus pitää kuitenkin suotavana, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

sairausvakuutuslain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan väliaikaisesti 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 5 a §, 9 §:n 1 ja 2 momentti, 16 §:n 1 momentti ja 19 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 5 a § 31 päivänä joulukuuta 1987 annetussa laissa (1286/87), 9 §:n 1 ja 2 momentti sekä 16 §:n 1 momentti 31 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1714/91) ja 19 §:n 1 momentti 26 päivänä kesäkuuta 1981 annetussa laissa (471/81), seuraavasti:

5 a §

Edellä 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan korvattavalla lääkkeellä tarkoitetaan lääkelain (395/87) mukaista lääkettä, joka on tarkoitettu joko sisäisesti tai ulkoisesti käytettynä parantamaan tai helpottamaan sairautta tai sen oireita ja jota saadaan myydä vain lääkemääräyksellä. Korvattavalla lääkkeellä tarkoitetaan lisäksi niitä sosiaali- ja terveysministeriön päätöksessä mainittuja lääkkeitä, joita saadaan myydä ilman lääkemääräystä. Kliinisellä ravintovalmisteella tarkoitetaan valmistetta, jota käytetään sairauden hoidossa korvaamaan tai täydentämään ruokavaliota tai sen osaa.

9 §

Edellä 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa ja 5 b §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuista lääkkeistä sekä 3 a kohdassa tarkoitetuista perusvoiteista korvataan 40 prosenttia 45 markkaa ylittävältä osalta kultakin ostokerralta. Vaikean ja pitkäaikaisen sairauden hoitoon käytettävät lääkkeet korvataan kuitenkin kokonaan tai 80-prosenttisesti sen mukaan kuin valtioneuvoston päätöksellä määrätään. Korvaustasoa määrättäessä otetaan huomioon sairauden laatu sekä lääkkeiden tarpeellisuus ja taloudellisuus. Valtioneuvoston päätöksellä määrätään, mitä on pidettävä vaikeana ja pitkäaikaisena sairautena.

Vaikean sairauden hoitoon tarpeellisista klii-

nisistä ravintovalmisteista korvataan 40 prosenttia 45 markkaa ylittävältä osalta kultakin ostokerralta tai 80 prosenttia sen mukaan kuin valtioneuvoston päätöksellä määrätään. Korvaustasoa määrättäessä otetaan huomioon valmisteiden tarpeellisuus ja taloudellisuus. Valtioneuvoston päätöksellä määrätään, mitä on pidettävä tässä momentissa tarkoitettuna vaikeana sairautena.

16 §

Päivärahan määrä päivää kohden on vähimmäispäiväraha, 63 markkaa, lisätynä 30 prosentilla vakuutetun verotuksessa asetuksella säädettävänä kalenterivuotena todettujen työtulojen kolmassadasosasta, siltä osin kuin työtulot eivät ylitä 37 800 markkaa. Jos työtulot ylittävät 37 800 markkaa, mutta eivät ylitä 113 890 markkaa, päivärahan määrä on 37 800 markkaa ylittävältä osalta 70 prosenttia 37 800 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 113 890 markkaa, päivärahan määrä 113 890 markkaa ylittävältä osalta on 40 prosenttia 113 890 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 189 810 markkaa, päivärahan määrä on 189 810 markkaa ylittävältä osalta 25 prosenttia 189 810 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jollei vakuutetulla ole edellä mainittuna aikana ollut työtuloja tai verotus on toimitettu vero-

tuslain (482/58) 72 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla arvioimalla sen vuoksi, että veroilmoitusta ei ole annettu, päivärahan määrä päivää kohden on vähimmäispäivärahan suuruinen.

19 §

Päivärahaa suoritetaan jokaiselta arkipäivältä, ei kuitenkaan työkyvyttömyyden alkamispäivältä eikä yhdeksältä sitä lähinnä seuraavalta arkipäivältä. Jos vakuutettu työnsä laadun vuoksi joutuu säännönmukaisesti olemaan työssä sunnuntai-, pyhä- itsenäisyys- tai vapunpäivänä, rinnastetaan tämä päivä arkipäivään edellä mainittua yhdeksän päivän aikaa lasket-

taessa edellyttäen, että hänen, jolle hän olisi sairastunut, olisi ollut oltava työssä mainittunakin päivänä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1992. Sitä sovelletaan 31 päivään joulukuuta 1992 saakka.

Tämän lain 16 §:n 1 momenttia sovelletaan päivärahaan, joka kohdistuu lain voimaantulon jälkeiseen aikaan ja 19 §:n säännöstä omavastuu-aikaan, joka alkaa lain voimaantulon jälkeen. Lain 16 §:ssä tarkoitettuja markkamääriä pidetään vuoden 1992 yleistä palkkatasoa vastaavina.

2.

Laki

lääkelain 38 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen

mukaisesti muutetaan väliaikaisesti 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/87) 38 §:n 1 momentti seuraavasti:

38 §

Lääkkeitä saadaan väestölle myydä ainoastaan 41 ja 42 §:ssä tarkoitetuista apteekkeista ja 52 §:ssä tarkoitetuista sivuapteekkeista ja lääkekaapeista lukuun ottamatta hyytymistekijävalmisteita ja dialyysinesteitä. Suomen Punainen Risti saa myydä lain 84 §:ssä tarkoitettuja lääkkeiksi katsottavia hyytymistekijävalmisteita suoraan niitä tarvitseville potilaille. Dia-

lyysinesteitä voidaan luovuttaa suoraan terveyskeskuksesta tai sairaalasta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1992. Sitä sovelletaan 31 päivään joulukuuta 1992 saakka.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**kuntoutusrahalain 9 ja 14 §:n väliaikaisesta muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen

mukaisesti muutetaan väliaikaisesti 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun kuntoutusrahalain (611/91) 9 §:n 1 momentti, sekä

lisätään väliaikaisesti 14 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

9 §

Kuntoutusrahaa ei makseta omavastuuajalta, joka on kuntoutuksen alkamispäivä ja yhdeksän sitä lähinnä seuraavaa arkipäivää.

tään uudelleen 1 päivästä tammikuuta 1993 sen suuruiseksi kuin mitä kuntoutusrahan määrä kuntoutuksen alkaessa olisi ollut ilman sairausvakuutuslain väliaikaisia määräyksiä.

14 §

Kuntoutusraha, joka on määritetty sairausvakuutuslain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (/92) voimassa ollessa, määrite-

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1992 ja sitä sovelletaan 31 päivään joulukuuta 1992 saakka. Lakia sovelletaan omavastuuajanaan, joka alkaa lain voimaantulon jälkeen.

Helsingissä 5 päivänä kesäkuuta 1992

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Toimi Kankaanniemi*